

14 феврал — Захириддин Муҳаммад Бобур туғилган кун

Хижрий қамарий 888 йили муҳаррам ойининг олтинчисида Фарғона шоҳи Умар-шаҳ мурзо ҳарамиди Кутлукнигорхоним батнидан бир ўғил туғилди. «Тарихи Рашидий» муаллифи Мирзо Хайдар Дуглотнинг ёзишича, «мутабаҳхир олимлардан бири мавлоно Мир Марғилюнийдан... от қўйиш илтимос қилинди ва у киши Захириддин Муҳаммад (мақоладаги барча таъкидлар муаллифники — ред.) хитоби билан мушарраф этдилар». Демак, туғилган боланинг асл исми Захириддин Муҳаммад бўлган. Бироқ, у бутун ҳаёти давридан хозиргача «Бобур» номи билан аталиб келинмоқда.

Бундан ташқари, «Матлаъ ус-саъдайн» асарининг муаллифи Камолддин Абдураззоқ Самарқандийнинг акаси Мавлоно Абдулқодир Абулқосим Бобур мизнинг вафоти таърихи учун қуйидаги байтларни ёзиб, унда «мур», «дур», «хур» сўзларини Бобурга қўйиб ишлатган:
Офтоби мулк Бобур худ намод,
Кай чунин хурийд ливҳон дархур аст.
Дар рабиъ ус-соний фасли рабиъ,
Лоларо соғар зи хуни дилшур аст.
Чархро гуфтам жигарҳо чок чист?
Дийдаҳо нурашқу доман пурдур аст.
Ин чи ҳол асту чи торих аст? Гуфт:
Фавти шаҳ султон муйайид Бобур аст.

ди. Бу ҳақда «Бобурнома»дан ўқиймиз: «Ушбу тарихча Темурибқоннинг авлодини бовужиди салтанат мурзо дерлар эди, ушбу навабт буюрдумкам, мени подшоҳ дегайлар» («Бобурнома», 2002, 160-бет). Яна, Бо-

БОБУРМИ, БАБАРМИ Ё БОБИР?

Таниқли инглиз олими Уилям Эрскин ҳам ўзининг «Эрон ва Бобур» номли тарихий романида айнан шу далилни зикр этади. Бироқ бу отни болага унинг бувиси (Эсондават бегим) қўйган, деб ёзади.

уни Бобир шаклида талаффуз қилиш тўғри, деб ҳисоблайдилар. Улар бунда Темурибқон мисол келтириб, халқ орасида умуман Темурибқон шаклида талаффуз этилишига эътиборни қаратадилар. «Мир Темури», «Темирчи» сингари сўзларни, ё «Темирчи қизигида бос» мақолини ўқирадилар.

бур тушида Хожа Убайдуллоҳий Аҳрор уни Бобурподшоҳ деганини ҳам ёзади (ўша китоб, 100-бет).

Шуни ҳам эслаш лозимки, Бобур оти теурийдлар орасида илгари ҳам мавжуд бўлган. Чунонки, Султон Хусайн мурзо Байқаро ва Мир Алишер Навоийга ёзилганларида жамийлик қилган Машҳад ҳудудори Абулқосим Бобур мурзо ибни Бойсунқур мурзо ибни Шохрух мурзо ибни Амир Темури соҳибқирон номи барчага маълум ва таниш. Энди бевосита ушбу сўзнинг талаффузи ва маъносига келсак. Айрим ёзувчи ва муаррихлар, жумладан, «Хинд тарихи» (Оллоҳобод, 1923, 306-бет) асарининг муаллифи Ишвар Прасад ва яна бир тарихчи Жеймс Х.Женс («Хинд тарихи», Лондон, 1954, 15-бет) бу сўзни «Бабар» шаклида ёзганлар. У.Эрскин «Бобурнома»нинг инглизча таржимасида ушбу сўзнинг маъноси тилга — йўлбарс, дейди ва форсчада гўё «Бабар» йиртқич бир жонивордир, деб таъкидлайди. (А.Хабибий, Захириддин Муҳаммад Бобуршоҳ, Кобул, 1351 ҳижрий, 2-бет). Бу жонивор девяли барча форсча сўзликларда «бобур» шаклида ёзилган ва доктор Муҳаммад Муъин ҳам ўзининг «Фарҳанги форсий» лугатида «бобур» сўзини паҳлавийча сўз деб қўрсатган ва йўлбарсдир, деган. Бироқ одамларнинг исми сифатида бу сўз моҳир жанчи, ботир ва қўрқмас, пахлаван ва ўқтам кўча маъноларини билдиради. Муҳаммад Фиёсиддин ибни Жалолддин Ромпурий ўзининг «Ғиёс ул-луғот» асарида бу сўзни «Бобур» шаклида берган.

Куйидаги форсча байтда эса, бу сўз «дур» сўзи билан қўйиб бўлиб келган ва шу боис Бобур шаклида талаффуз этилиши керак. Хидеви қомони партави дур, Малози мулку давлат шоҳ Бобур.

Кўплад тарихий ва илмий манбаларда у «Захириддин Муҳаммад Бобуршоҳ» деб ёзилган. Шу боис Афғонистон, Туркия, Эрон ва бошқа юртларнинг олимлари уни Бобурподшоҳ ёки Бобуршоҳ деб айтадилар ва ёзадилар. Чунонки, Афғонистонда кўп тилга олинган «Бобуршоҳ боғи» каби сўзларни мисол учун эслаш мумкин. Бироқ Ўзбекистонда бу зотни кўпинча Захириддин Муҳаммад Бобур мурзо ёки, умуман, Бобур мурзо ёки Мирзо Бобур, деб айтадилар ва ёзадилар. Бизнингча, бу одат совет замонида дину давлатга тегишли айрим сўзларни (Худо, подшоҳ...) қўлшаш маъқулланмаган шароитда пайдо бўлиб, ҳозиргача сақланиб қолган бўлса керак... Бинобарин, у зотнинг отларига «мурзо» сўзи ўрнига «подшоҳ» ё «шоҳ» сўзини қўшиб айтиш ва ёзиш икки нуқтага назардан ўринлидир: биринчидан, шундай йўл тўтасак, ул зотнинг иродасини ҳурмат қилган ва фармонига риоя этган бўламиз; иккинчидан, уни қадим манбаларда Бобур мурзо тарзида машҳур бўлган Абулқосим Бобур мурзо билан чалқаштирилмай, хатолар юз беришининг олди олинди...

ЎЗИНГДАЙ АЗИЗ БЎЛСА, АЙЯТИМЛАШАН СЎЗИНГ ХАМ...

Адабиётимизда XX асрнинг 60-йиллари бошланиб, 70 — 80-йиллари ҳақда аълосига етган кўтарилиш сўз санъатига кўпгина истеъдодли шоирлар ёзувчилар, мунаққиди адабиётшунос олимлари берди. Улар ижод этган турли жанрлардаги етук асарлар ўтган аср адабиётимиз хазинасини бойитди. Қисқа умр кўрган, туйғуларни тоза, фикрчан, тийран нигоҳли шоир Чори Аваз шеърятимизнинг умидли вақилларидан бири эди. У мухлисларидан бирига илк — «Тортитган камон» (1990) китобига битган дастхатида «мудом самийни ҳурмат ила» жумласини ишлатганди. Бу гаплар чиндан ҳам самийий — рост сўзлар эди. Чорининг шеърларини бутун, 15 — 20 йил кейин ўқисангиз ҳам, унинг юракдан чиққан рост туйғуларни сизни ўйлатади, бевозта қилади, ҳаяжонга солади; шоир сўзлари ўзининг қалб сўзларингиздек садо беради. Эътиборингизга ҳавола этилаётган шеърлар фикримизнинг далилидир.

КИЗ ЎЙЛАРИ
Уйда ёлғиз ўй сураб
бир киз йўлга боққанча,
хаёллар оғушида
умид билан оққанча:
ёр бўлсанг вафодорга,
вафо қилсанг ўзинг ҳам.
Ўзингдай азиз бўлса,
айтилмаган сўзинг ҳам.
Оқшом пайти ё тунда
айланиб кўчаларни,
тонгта элтиб қўйсанг-эй,
юлдузли кечаларни.
Шундай яшаб ўтсанг сўнг —
билмай ҳеч ғам, аламини.
Бу дунёни севсанг-эй,
севган каби болангин.

Қишлоғимга борсам ҳар сафар
Ғалати ҳол бўлади такрор.

Алдов қанча турар,
Айтолмайсизми?
Харидорлар билмай гарангдир боши.

Алдов қанча турар,
Таги мўлимкан,
Тутаб қолмасмикан турсам навбатда.
«Алдов қанча турар?
Қанчадир ёлғон?
Бўлмасмикан ёзиб қўйингиз нарҳин?
Баҳоси, ҳар қалай, эмасдир осмон,
Уч, беш, э, йўқ, барини тортинг!»
Нима, сиздан бошқа эмасми одам,
Сиздан бошқага ҳам керакдир ёлғон.
Ахир, менинг бор олти болам,
Мен уларни қандай алдайман, инсон.
Бир қилодан ортиқ берманг ҳеч кимга.

Кўнгли ҳавола нар,
дод дейди жисми,
Ер — Ватан, қучоқлаб ёт дейди жисми.
Кўнгли сенга ағёр, ёт, дейди жисми,
Жисмининг сўзидан дил пора-пора.
Айроқли ер билан осмонлар қадар,
Жисми дилга сўзинг наштагани қадар,
Мен қўрмадим бундан буюроқ қадар,
Жисми ҳар он дилим тортади дора.

Яшаётган сатрлар
Жисм ғолиб келса, кўнгли озадир,
Туним тийра бўлди, кундузим қора.

Кўнгли меникидир, мен ҳам у тараф.
Жисми ҳам бегона эмас-ку, ё раб.
Бу ҳолга бўлмагай бепарво қараб,
Қай зот тоғиб берар бу дардга чора.

Мен сени
севганин учунгина
мени севганин йўқ.
Сен мени
севганин учунгина
сени севганин йўқ.
Бундай бўлиши мумкинмас асло.
Ақлга сизмас.
Бу ерда қандайдир ўзга нарса бор.
Илоҳий, биз билмас нарса.

Деворлар кулади.
Деворлар кулади
Ичқари томон.
Озодлик шамоллари
Кулатди деворларни.
Менинг кўнглим эса
Негадир хира.
Девор бўлмас... дедим кеча.
Бугун бошимни кўтариб
Кўчага қарашга
Журъатим етмас.
Ҳар хил шубҳаларга
Кўнқидир кўнглим:
Эҳти мол, деворлари
Ичқарига қулаган юртнинг
Кўчалари бўлмас;
Эҳти мол, эгаси йўқ юртнинг
Деворлари ичқари қулар;
Эҳти мол...

Ёшлик ўтди, ҳислар отанин
Ҳарорат сўнди, пасайди.
Тирикликни не деб аташини
Ўрганимиз бирдан кексайдим.
Яна мендек бир зот бормикан
Ёлғизликдан қуйган, ўртанган.
Одамларга талпинган, лекин
Талпинмаслик дарсин ўрганган.

ТОНГИ ҲАВА
Ой бор эди. Ой ботиб кетди,
Юлдузлар ҳам бўлди зим-тойиб.
Демак, яна битта тун ўтди...
То тиривман, менинг борлигим
Шодлик ато этсин дўстларига.
Ҳатто исми ёлга олса қям,
Бир жимлайиб қўйсин дўстларча.
Ғамгин бўлса, қайғуси ариб,
Нари кетсин кўнгли тубори.
Майса янглик, чиққан тош ёриб,
Енга олсин ғамнинг залворин.

ҲАЗАЛЛАР
Улки юз Лайльавнинг ишқидини Маҷнундур,
Хўблар султони Мирзо Қосими Аргундур.
Тирборонидин ул чобукнинг, эй кўнгул, не бок?
Гарчи беҳад тездур, юз шукрим, ўтқундур.
Зухд саҳросига туштум ишқ йўлидин озиб,
Бобури гураҳин эмди ким бу йўлга кўндурур?

Ҳабиб бўлса эди, ё рақиб ўлса эди,
Рақиб ўлса эди, ё ҳабиб бўлса эди.
Кўнгулга меҳнату ғам ҳар не бўлса, бўлса эди,
Ки ёрча қотилиб, ғайрдин кутулса эди.
Фироқ шаҳрида бўлгунча кош кўйинда
Таним сўнғак бўлбон, сўнғаким укулса эди.

ҚИТЪАЛАР
Хурсонга ўн ой тортиб черик Кобул сори ёндук,
Кип ичра Чичқорон бирлашким, ул йўл ваҳим жон олди.
Бу фурсатта киши ўтмойдур ҳариз бу добондин,
Биз ўтук, лек элнинг иляк-оёғин совуқ чолди.
Неча кун қор тешиб, мўз ёстониб, ташвин ила қўндук,
Совуқу қор асру беҳад учун эл кўнгул солди.
Жебаю отлари элнинг қолди аксар йўл ёмон учун,
Бу юршута зиён қўб бўлди, боре яхши от қолди.

Эйки, дебсен лутф этиб, лутғи итбобемез ила:
Кўнглунг истар ёрлар бирла ҳамеша шод бўл!
Мендину қимдин яна бордур ниқори хотиринг?
Мендину қимдинки кўнглунг истамас, озод бўл!
РУБОИЙЛАР
Келмас кўзума қуёш киби гар мингдур,
Ёқмас менга гар ой минги янглиг мингдур.
Гил бирда гул ичра фарқ эта олмасмен,
Гулхан била гулхан менга эмди тенгдур.

Кўнглумки, эрур қуёш киби юзунго,
Йил ўтган, келмади бу сори ул моҳ.

Тил бирла кўнгул ишқ аро бир қилдим у бас,
Ёр оғритти ғамин кўнгулни аммо.
ТҮРТЛИКЛАР
Неча меҳрсизликтин ҳижрон йўлига боргай?
Ким бу йўлдин, эй кўнгул, ул қўшни қайтаргай?
Ҳеч эшитмайин сўзни ғамга солдилар ўзни,
Ё кўнгулни ё кўзни, қайси бирисин қаргай?

Ҳаёл этсам ул белин, ҳол элтадур,
Мени бели сори ҳаёл элтадур.
Қадининг ҳаёли кўз асраб магар,
Кўнгул равзасига ниҳол элтадур?
ҲАРАЛАР
Кутулмоқ фироқингдин осон эмас,
Етишмак висолинга имкон эмас.

Дардин ўлса, иложин нетайин?
Сенсизин тахту тожин нетайин?

Меҳрубон истаб, балон бевафога учрадим,
Бевафо эрмин, худойим, не балога учрадим?

Ишқинг майдин, эй жонким, масту беҳабармен,
Гоҳи ўзумда йўқмен, гоҳи ўзумда бормен.

ҲАЗАЛ
Шоми васлинг, эй ойм, субҳи саодат билгамен,
Айрилиқ қуларни лекин шоми меҳнат билгамен.
Кўнглима роҳат бериб, жоним жароҳат айлаги,
Сендин эрса гар жароҳат, жонга роҳат билгамен.
Лолдек руҳсоринга қўйгон ўшал холингин мен,
Барча бедиллар дилга доғ ҳасрат билгамен.
Ками жами бодадин коми дил ҳосил айлангиз,
Ким бу дамни вақти май, ҳангоми ишрат билгамен.
Ёр агар қонингиз тўкса, Бобуро, дам урмагил,
Шод бўлгилким, бу дамлари ғаминат билгамен.
Фарсийдан Шафига ЁРҚИН таржимаси.

ОНАГА ТОПИНИШ МҲМКИН

Ўзбекистон Қаҳрамони, Халқ шоири Абдулла ОРИПОВ билан суҳбат

ни тилга олган бўлур эдингиз?
— Улғу боболаримизнинг ҳар бири ҳам миллат рами бўла олади. Ҳозирги замонда ҳам шундоқ зотлар борлигидан ифтихор қиламиз. Лекин, уларнинг орасида буюк гуманист Навоий сиймоси алоҳида ярқираб туради.
— Сиз шеърларингизнинг рус тилидаги таржималаридан кўнглингиз тўлганини айтгандингиз. Римма Казачева, Александр Файнберг, Владимир Цибинлар томонидан қилинган таржималар, шунингдек «Ҳаким ва ажал», «Жаннатга йўлнинг таржималари» ҳақида ҳам шундай фикрданми?
— Сиз тилга олган шоирлар шеър ва достонларини таржимасида устидан анча меҳнат қилишган. Лекин ўз шеърларининг таржималаридан тўла-тўқис рози бўлган шоир кам учрайди. Нега деганда, бировнинг изтиробини бошқа биров ихзор қилиши жуда қийин. Қолаверса, шоир ва таржимоннинг истеъдоди, тажрибаси, услубида муайян фарқ бўлади. Лекин шунга қарамай таржима санъатисиз ҳақон адабиётини тасаввур қилиш қийин.
— «Безовта йўлар сеҳрида» сарлавҳали мақолангизда «Фалсафани севман, адабиёт ва фалсафа иккиси қўшилганда ёрқин тиллар пайдо бўлади», деб ёзгансиз. «Жаннатга йўл»даги Шоир образини ёрқин тип дейиш мумкинми?
— Яхлит ва қомил даражада катта дунёқараш ва фалсафани ўзида муҷассам этган характер тип бўла олади. Қолаверса, қалбимизда мустаҳкам эътиқод, савоб деган тушунчалар ҳам бор. Савобга ўхшаш хатти-ҳаракатлар кўп учрайди. Масалан, ит ва мушукларнинг болаларни ёнгинадан қўтқаргани ҳақида кўп эшитганмиз. Яқинда Жануби-Шарқий Осиё мамлакатларида бўлиб ўтган дахшатли тўфон пайтида аждаҳодек келадиган пилтон деган илон иккита тўққиз ёшли эги-

зақларни баҳайбат тўлқинлар қаъридан омон олиб чиқибди. Шу табиий офат бошланиши олдидан соҳилда фил ёнида сурабга тушган учта болакани эса ўша фил ёвуз тўлқинлар исқанжасидан қўтқарибди. Хатто тимсоҳларнинг энг каттаси Шри-Ланка қирғоқларидан олисда етти соатдан ортиқ тўлқинлар устида қалқиб юрган кекса бир одамни қуруқликка олиб чиқиб қўйибди...
Лекин асл йимон билан боғлиқ тушунча фақат инсонларга хос. У айна пайтда ҳам диний, ҳам дунёвий моҳиятга эга.
— Абдулла ака, Сиз муҳбирлар даврасидаги гурунларингизнинг бирида «Болалар — ҳимоясиз гуллардир. Уларни совуқ ҳам, иссиқ ҳам зада қилиш мумкин. Мен ўзим бошдан кечирган баъзи сабоқлар болаларим бошдан ўтмаслиги учун курашаман», дея фикр билдирган эдингиз.
— Ҳа, болалар ҳимоясиз гуллар, ғунҳосиз фаршталардир. Уларни ёмон муҳитдан асраш катталарнинг вазифаси. Хатто уруш бўлаётган мамлакатдан ҳам болалар олиб чиқиб кетилади. Болаларга ниҳоятда катта ғамхўрлик лозим. Болаларни шундай тарзда қамол топтирайликки, токи катталар ҳаётидаги қусурлар улардан узок бўлсин. Болаларни мардлик ва танглик шiori билан яшашга ўргатайлик.
— Абдулла ака, Сиз шеърларингиз, асарларингизда ҳасад, ичқоралик каби кўпдан-кўп иллатларни беаъв қораласиз. Аммо аёлларга келганда уларни «мунис», «меҳрибон» дея тилга оласиз. Хуллас, уларнинг шаънига қаттиқ тегадиган ортиқча гапларни умуман тилга олмайсиз. Бу уларнинг аянгингиздан бўлса керак. Шундай эмасми?
— Аёл, она ҳаммамизга ҳаёт ато этган зот. Унга топиниш лозимдир.
— Абдининг ҳаётдаги ўрни, фарзандлар қамоли ҳамини ҳамини ниҳоятда туради.
— Биз жаҳонга чиққанимиз, техника асрида яшаймиш. Фарзандларимизни мустақил, дадил ва замонавий қилиб тарбиялашимиз керак, деймиш. Айна пайтда улар боболарига ҳам ўхшаб туриши керак.
Хўш, қандай қилиб фарзандларимизда бу икки кутбни уйғунлаштиришимиз? Шу ёруғ дунёда яшаётган одамнинг қўйишдан нур, дарёдан сув, гулдан ранг ва хушбўй қарзи бор. У ота-онадан, дўстдан қарздор. Аммо энг катта қарзи — фарзандидан. Чунки фарзанд унинг юзи, имконияти, қурби-қудратини кўрсатувчи жондир. Уларни иссиқдан

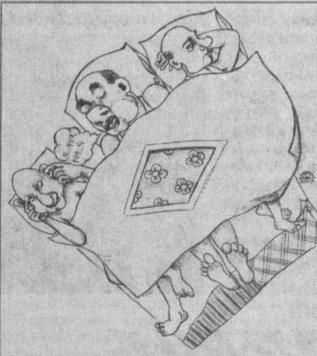
ҚОР
Ошпоқ қор, ошпоқ қор, фасли жон,
Ҳаётни суйдира тобора.
Сен менинг кўнглимда бир жаҳон,
Йўлимда нур эмган сайёра.
Бир тўйиб нафас ол, нафас ол,
Бир тоза ҳаволар айланди.
Сен ерининг юзиди мисли хол,
Шу холга юрагим жойланди.
Сўнг қайтиб келмагай бу ошпақ,
Эзгулик номининг сўрайди.
Имқонлар кетидан имқонлар,
Ҳаёлинг гулларга ўрайди.
Борлиққа эришиб эъдила,
Ҳар ишинг топади бир чирой.

Иқлимда нур эмган сайёра
Лекин бу самовий дунёда,
Дилнинг топила қилча жой.
Кўнглин, ўт юрак — бу ният,
Дилларга аланга солса-ей,
Лаҳзада мангудир ҳақиқат,
Лаҳзада ҳаёлинг қолса-ей.
Ошпоқ қор, ошпоқ қор — фасли жон,
Ҳаётни суйдира тобора.
Сен менинг кўнглимда бир жаҳон,
Йўлимда нур эмган сайёра...
ДУНЁДАГИ ЎРНИНГИЗНИ...
(Раҳима опага)
Дунёдаги ўрнингизни,
Билиб қўйгандир Аллоҳ,
Ўз севган бандасига,
Ранжини бераркан жим.
Сиз-чи, ўз навбатдан
Қилмасангиз ҳам ғуноҳ,
Ўзига шукр қилиб,
Сўраб қўйинг кечирим.
Тангридан умидлининг
Ниятлари шундайдир.
Эганингиз изни ила,
Айтдим кўнгли розини.

Мунаввара ЮСУПОВА

Суҳбатдош: БҮРИТОШ НОСИРОВА

ТОПИБ КЎЙИЛГАН НОМ

Мирпўлат Мирзониинг илк пиесаси — «Қачон тонг отади?» Сайрамдаги виллоят драма театрида кўйилди...

ДЎРМОН ХАНТОМАЛАРИ

Кўчиб ўтдим. Аммо ўт балосидан, сув балосидан деганларидек, хуррак балосидан ҳам қочиб кутулиб бўлмас экан...

АШУЛАННИНГ ФАРҚИ

Бир даврада хонанда ва кўшиқчилик санъати ҳақида гурунглашган эдик. Дўстлардан бири сўраб қолди: — Мен катта ашула, кичик ашула деган гапларни умуман тушунмайман...

ВЕРТОЛЁТ ШАРТ ЭМАС

Муस्ताқилликдан илгари Мирпўлат Мирзо бир гуруҳ ижодкорлар билан Россиянинг Тюмен виллоятига сафар қилади...

— Янгангиз жуда ҳам рашқчи-да! Узим шафтоликчи бўлиб қолсам ҳам рашқ қилавериб куйдиради. Мана, хозир ҳам уйга бориб, зиёфатдан қайтдим десам, ишонмайди...

АЙБ ҲАМ ҲАҚ

Рауф Парфини кўчада учратган шоғирди унга шундай дейди: — Рауф ака, яқин дўстингиз фалончи уйда оғир касал бўлиб ётибди...

ди. Менимча, у мевани ҳам оёғи билан теггану боши билан кулаган. Айб ўзида!

ЯПОҢЛАР БИЛМАЙДИГАН НАРСА

Ёзувчи Ашурали Жўраев ва журналист-таржимон Қаҳрамон Раҳмонов бир тўйда иккита япониялик меҳмонлар билан ёлма-ён ўтириб қолдилар...

Шодмон ОТАБЕК

СИПОХЛАР ЗАВВОРИ БЎЛСА...

Санъат ва шахмат муҳлиси, моҳир шифокор, хаваскор шоир Иброҳим Мусаев кенг, файзли ҳовлисидаги ўрик соясига худди истироҳат боғларидаги каби маҳсулоти шайхонада жой қилишни режалаштиради...

ИШОНТИРИШ УСУЛИ

Бир зиёфатда ўзбекнинг Афандиси деб ном чиқарган ёзувчи Аҳмад Хамдам хайрлашаётган мезонга хасрат қилади:

КУНЛАРАН БИР КУН...

Велосипед хайдовчиси йўлда машҳур адиб Бернард Шоу билан тўқнашиб кетди. Иккаласи ҳам кўрқиб кетишди. Хайдовчи астойдил узр сўраганда Шоу эътироз билдирди: — Омаднингиз келмади-да, жаноб...

— Нима учун? — Сиз тўпни ўз вақтида саватга ташлашни билмас экансиз.

Генрих Гейне дейди: — Онам болалигимда менга шёърлар ўқиб берарди, мен шоир бўлдим. Амакиваччам Саломоннинг онаси фақат қароқчилар ҳақида китоблар ўқиб берарди — унинг ўғли банкир бўлди.

Кимдир Пушкинни хижолатга қўйиш учун ундан сўради: — Мен билан қуёш ўртасида қандай ўхшашлик бор?

Шоир тезда жавоб қилди: — Сизнинг башарангизга ҳам, қуёшга ҳам пешонани тириштирмасдан қараб бўлмайди.

Нодир Думбадзегга касалхонада кимдир рўқча совға қилди. — У мени нариги дунёдан хат ёзади, деб ўйлаётми, шекилли, — деди адиб.

Ёзувчи хотинига маслаҳат солди: — Мен мода ҳақида ёзман. Эслолмайсанми, бундан йигирма йил аввал аёллар нима кийишган? — Мен ҳозир кийиб юрган кийимларни, — жавоб берди адибнинг хотини.

Русчадан Ҳабиб СИДДИҚ таржимаси

Аёл кишининг хийласи қирқ тугақ юк деган нақл беҳиз тўқилмади. Албатта бу нақл она деган номни пок сақловчи, оқила ва доғишман аёллар ҳақида эмас...

«Хўп» деса, тушиб қолиши мумкин. «Йўқ» деса, товарларини сотишда бироз қийналаётгани аниқ эди. Шуларни хаёлига келтириб, ўйлаиб қолди. — Сиз билан эскидан танишман...

Манзураҳон товарларининг пулини қутди. Бирок Турдихондан дарак бўлмади. Уни қўдириб бир неча марта уйига борди. У доим йўқ бўларди. Толганда эса турли баҳоналарни рўқча қилиб, пулини бермай алдаб-сўлдаб жўнатарди...

бўлса чиқаринг. Катта пул қилиб бераман. Саида товламачи аёлнинг сўзига қилиб, 750 АКШ доллари миқдорда бўлган бир жуфт бриллиант қўли зирак ва бир дона узугини унга берди. Яна «омад келганида ишлаб олай» деб бисотидаги ҳар бир дона 110 минг сўмдан бўлган 6 дона «583» пробаги тилла узуги, баҳоси 90 минг сўм бўлган бриллиант қўли зираги, нархи 170 минг сўмлик «Олимпик» номли узуги, ҳар бирининг баҳоси 120 минг сўмдан бўлган 4 дона «Самовар» зираги, қўйингки, олиб берилган тезкор қидирув тўғрисида қўйиб юрган мактура аёл қўлга олинди...

Ушсон, ахлок ва қону

бижон Тожибоев, Уктамон Қаюмова, Малика Қаюмова, Ақсархон Шерхонов, ҳаққуллобдлик Мавлуда Нурматова, Қурбоной Жабборов ва бошқа ўнлаб фуқаролар ҳам Турдихоннинг ёлғин-деб бисотидаги ҳар бир дона 110 минг сўмдан бўлган 6 дона «583» пробаги тилла узуги, баҳоси 90 минг сўм бўлган бриллиант қўли зираги, нархи 170 минг сўмлик «Олимпик» номли узуги, ҳар бирининг баҳоси 120 минг сўмдан бўлган 4 дона «Самовар» зираги, қўйингки, олиб берилган тезкор қидирув тўғрисида қўйиб юрган мактура аёл қўлга олинди. Албатта, пул топиб, ақл топмаган, деган гап ҳам беҳиз айтилмаган. Шундай экан, юқорида номлари келтирилган фуқаролар нега пул ва тилла буюмларини нафси ҳақалик отган аёлга икки қўллаб бердилар экан? У билан бир-икки бор муомала қилиб алданганлар нечун унга яна ишондилар? Кўпчиликни чўв туширган Турдихон Қодированинг қилмиши юзасидан жиноят иши қўзғатилди. Жиноят ишлари бўйича Наманган шаҳар суди уни Жиноят кодексининг бир қатор моддаларида кўрсатилган жиноятларни содир этганида айбон деб топди ва 6 йил муддатга озодликдан маҳрум қилди. Биз ушбу мақолани товламачидан алданганлар ва хали бундай «устаси фаранг»ларга дуч келмаган содда одамлар зора ундан тегилли хулоса чиқариб олсалар, деган мақсадда ёздик. Уч нафар фарзанднинг онаси бўлган Турдихон «аёл» деган муқаддас номга доғ туширди. У жиноят содир қилавериш, ахлоқан тузалиш йўлига кирмади. Зора, қамқондан тавбасига таяниб қайтса...

Ҳабибулло Тўрабоев, Эркин ҚАМБАРОВ Наманган

ТАВБАСИГА АЯНМАГАН ОВЛАМАЧИ

Исми-шарифи Турдихон Қодирова. 1964 йили туғилган, ўрта маълумотли, оилали. Уч нафар фарзанди бор. Наманган шаҳар, Соҳил кўча 5-уйда яшаган. 1994 йилда шаҳар суди томонидан судланиб, «Амнистия тўғрисида»ги Фармонга асосан, ҳазордан овоз қилинган. 2002 йил сентябр ойида яна унга шаҳар суди ҳукми билан 2 йил муддатга ахлоқ тузатиш жазоси тайинланган. Қўриқиб турилдики, у такроран қонунбузарлик қилган. Бирок ақлини пешлаб олмаган. 2000 йилнинг охирида у Наманган шаҳар, Чортоқ кўчаси, 143-уйда яшовчи, аввалдан таниш бўлган, тижорат билан шуғулланувчи Манзура Тўланова хузурига ташир буюради. — Товларингизни сотишда қийналмаясизми? — сўрайди раҳми келгандай бўлиб, у тижоратчи аёлдан. — Эплаб турибман-ку. — Хўп десагиз, ёрдамлашиб юбораман. Манзураҳон унинг бу тақлифига нима дейишни билмади.

«Хўп» деса, тушиб қолиши мумкин. «Йўқ» деса, товарларини сотишда бироз қийналаётгани аниқ эди. Шуларни хаёлига келтириб, ўйлаиб қолди. — Сиз билан эскидан танишман, — қалбини очди Турдихон тижоратчига, — нима берсангиз, дарров сотиб, пулини келтираман. Билиб қўйинг, бир сўмингизга ҳам хўнаёт қилмайман. Манзураҳон унинг сўзига ишониб, Москвадан келтирилган аёл ва эркаклар кийимларидан 708 минг сўминини берди. Турдихон уларни бозорларда сотди. Лекин пулини эгасига қайтармади. Орадан бир неча кун ўтгач, у яна Манзураҳоннинг уйига келди. Хонанд соҳиббаси пулини сурамоқчи эди, ундан аввал гап бошлади: — Кийимлар сотиладиган бўлса яна беринг, ҳаммасининг пулини бир қилиб келтираман. Уй эгаси унинг лафзига ишониб яна 554 500 сўмлик кийим-кечак берди. Маккура аёл уларни ҳам бозорда пуллади. Афсуски, ундан эгасига бирор сўм ҳам қайтармади. Ақсинча, унинг уйига яна қадар ранжиди қилди. — Товларингиз жуда хари-дорбон экан, бозорда талаш бўлапти, — деди у айёрлик билан. — Пуллари жамлаб яшириб қўйган экан. Бу ерга келишда сандиқ қалитини тополмай қолсам бўладими. Товардан бўлса, яма беринг. Уларни ҳам сотиб, ҳамма пулингизни жам қилиб олиб келаман. Хонанд эгаси яна унга ишонди. Мулоийм гапларга учиб, 80 950 сўмлик кийимларни қандай қилиб берганини билмай қолди. Фирибгар уларни олиб

кетганича қайтмади. Манзураҳон товарларининг пулини қутди. Бирок Турдихондан дарак бўлмади. Уни қўдириб бир неча марта уйига борди. У доим йўқ бўларди. Толганда эса турли баҳоналарни рўқча қилиб, пулини бермай алдаб-сўлдаб жўнатарди. Тижоратчи охириги маротаба унинг уйига 2002 йилнинг 19 май кун кеч соат етти-ларда борди. — Бас, тоқатим тоқ бўлди. Молларимни қайтаринг ёки пулини иши қўзғатилди. Шаҳар суди унга юқорида таъкидлаганимиздек, маълум муддатга ахлоқ тузатиш жазоси тайинлади. Афсуски, Турдихон бу қилмишидан ҳам хулоса чиқармади. Яна содда аёлларни алдаш пайида бўлди. Бу гал Наманган шаҳар, Гулбоғ кўча, 5-уйда яшовчи Саида Маҳмудовани нишонга олди. Унга ўзида бўлган бриллиант қўли бир жуфт тилла зирагини кўрсатди. — Шу зиракни кичикроқ тил-

ла зиракларга алмаштириб бермайсизми? — тақлиф қиритди у уй эгасига. Саида бу аёл ўзига тузук қўяётганидан беҳабар эди. Унинг зирагини кўздан кечиргач, ёқтириб қилиб, эвазига 2 жуфт уч қўли зирак ва бир дона тилла узук берди. Орадан маълум вақт ўтгач, Турдихон яна Саиданинг уйда бўлди. У ўзи билан бирга шаҳарлик бир йигитни ҳам бошлаб олиб келган эди. — Бу йигит қаршилик, — деди у ёлғондан уй эгасига уни таништириб. — Шерикларни ипак сотиб олиш учун Андижонга кетишди. Уларда отнинг қалласидек пул бор. Қайтишда Намангандан тилла буюмлар олажакларини айтишди. Агар сизда сотиладиган тилла тақинчолар

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati. Манзилы: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32. Кабулхона — 133-52-91, котибхона — 136-56-48

Бош муҳаррир Аҳмадjon МЕЛИБОЕВ. Редакцияга келган қўғамлар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди.

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ. «Шарқ» нашриёт-матбаа акцидорлик компанияси босмахонаси.

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ. «Шарқ» нашриёт-матбаа акцидорлик компанияси босмахонаси.